

การเสริมสร้างพลังอำนาจครู : การวิจัยแบบสหนภาค

นายประวิต เกราววรรณ

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาวิจัยการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2539

ISBN 974-636-449-9

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

TEACHER EMPOWERMENT : A FOCUS GROUP RESEARCH

MR. PRAWIT ERAWAN

**สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education
Department of Educational Research**

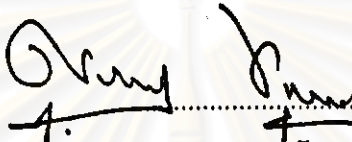
**Graduate School
Chulalongkorn University**

Academic Year 1996

ISBN 974-636-449-9

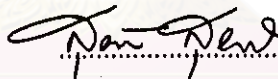
หัวข้อวิทยานิพนธ์ การเสริมสร้างพลังอำนาจครู : การวิจัยแบบสมมติฐานกลุ่ม
โดย นายประวิต เอชาวรรณ
ภาควิชา ศึกษาศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวัฒน์ สุวรรณเขตนิคม
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม รองศาสตราจารย์ ดร. ไสริศ โพธิแก้ว

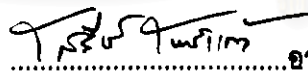
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

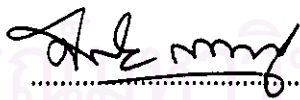

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ สุวัฒน์ ชูติวงศ์)

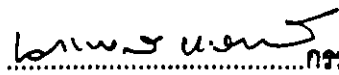
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวัฒน์ สุวรรณเขตนิคม)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร. ไสริศ โพธิแก้ว)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริชัย กาญจนวาสิ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นภาพรณ์ หะวานนท์)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

ประวิต เอราวรรณ : การเสริมสร้างพลังอำนาจครู : การวิจัยแบบสนทนากลุ่ม (TEACHER EMPOWERMENT : A FOCUS GROUP RESEARCH) อ.ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.สุวัฒนา สุวรรณเขตนิคม, อ.ที่ปรึกษาร่วม : รศ.ดร.โสริย์ โพธิแก้ว, 142 หน้า.
ISBN 974-636-449-9

งานวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้การวิจัยแบบสนทนากลุ่มในการศึกษาสภาพการได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจและความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในตัวครู และเพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขในการเสริมสร้างพลังอำนาจครู โดยมีขั้นตอนการวิจัยคือ (1) คัดเลือกกรณีศึกษาซึ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษานานาชาติแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีการพัฒนาบุคลากรอย่างมีคุณภาพและต่อเนื่องเป็นที่ยอมรับของเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับประเทศ ระดับภาคและระดับจังหวัด (2) ศึกษาบริบทของโรงเรียนและชุมชนโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูและผู้นำชุมชน การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการศึกษาเอกสารของโรงเรียน (3) จัดสนทนากลุ่มครูจำนวน 4 กลุ่มรวม 28 คน (4) ยืนยันผลสรุปที่ได้กับผู้ให้ข้อมูลในองค์กรและนอกองค์กรโดยการสัมภาษณ์ จัดกลุ่มสนทนาติดตาม ตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการ และด้านผู้วิจัย (5) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์แบบอุปนัยโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป The Ethnograph มาช่วยในการวิเคราะห์ และ (6) นำเสนอข้อมูลในรูปการบรรยาย

ผลการวิจัยพบว่า เงื่อนไขสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนมี 3 ประการ คือ (1) ลักษณะการบริหารงานของผู้บริหารเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ช่วยให้เกิดการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารและระบบการดำเนินการต่าง ๆ ภายในโรงเรียน การเสริมสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการบริหาร การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในการพัฒนางานร่วมกันของครู รวมไปถึงการปรับปรุงบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในการทำงาน (2) ระบบการสนับสนุนจากภายนอกโรงเรียน ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้เกิดการปรับปรุงการทำงานของโรงเรียนโดยเน้นกระบวนการและการแก้ปัญหาาร่วมกันของครู การได้รับการสนับสนุนทรัพยากรและการฝึกอบรม และการสร้างกระบวนการทำงานร่วมกับชุมชน และ (3) ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาเพื่อยกระดับสถานภาพของโรงเรียน โดยในกระบวนการปรับปรุงและพัฒนาในโรงเรียนได้คำนึงถึงปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจครูคือ อีสุระภาพในการทำงาน การมอบหมายอำนาจหน้าที่ การมีส่วนร่วม บรรยากาศในการทำงาน การสร้างทีมงาน ข้อมูลย้อนกลับ การยกย่องยอมรับ ขวัญกำลังใจและรางวัล โอกาสในการเรียนรู้ การให้เกียรติและไว้วางใจ และการยอมรับความผิดพลาดร่วมกัน ซึ่งสิ่งจูงใจในการเสริมสร้างพลังอำนาจครูก็คือ รางวัลและการชมเชย การฝึกอบรมและการพัฒนาสถานภาพของครู ความเชี่ยวชาญในงานที่ปฏิบัติ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการทำงาน และเงินเดือน สวัสดิการ ซึ่งการให้สิ่งจูงใจเหล่านี้แก่ครูต้องยึดหลักสำคัญคือ ต้องให้เกียรติ ให้ข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นอย่างเปิดเผย และให้การมีส่วนร่วมในทุกระดับ

ภาควิชา..... ศึกษาศาสตร์
สาขาวิชา..... ศึกษาศาสตร์
ปีการศึกษา..... 2539

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

พิมพ์ต้นฉบับบทความวิจัยวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

** C840441 : MAJOR EDUCATIONAL RESEARCH
KEY WORD: TEACHER EMPOWERMENT / FOCUS GROUP RESEARCH

PRAWIT ERAWAN : TEACHER EMPOWERMENT : A FOCUS GROUP RESEARCH.
THESIS ADVISOR : ASST. PROF. SUWATANA SUWANKETNIKOM, Ph.D.
THESIS COADVISOR : ASSO. PROF. SOREE POHKEOW, Ph.D. 142 pp.
ISBN 974-636-449-9

Two purposes of this research were to employ the focus group research for studying the state of the empowerment and dynamic change in the teachers, and to study factors and conditions for teacher empowerment. The research procedure consisted of six steps. There were (1) selecting a large primary school in north eastern of Thailand as the case study, (2) studying the context of the case, (3) conducting 4 focus group sessions with 28 teachers, (4) confirming of the result (5) analyzing data through "The Ethnograph" and (6) writing the analysis result.

The major findings were as follows : There were three organizational conditions that initiated change in the school. Firstly, the principal administration style led to the change of the organization's structure and system, the key elements were encouraging participatory administration and teacher learning, and developing the working climate and environment. Secondly, the external support system led to the emphasize process and problem solving in job improvement, support resource and training, create the cooperation with community. Finally, the relationship between school and community led to the enhance organization's status. The enhancing factors for teacher empowerment were as follows : autonomy, authority, participatory, climate, team building, feedback, recognition, reward and morale, opportunities for learning, respect and trust, and permission to fail. The motivators for teacher empowerment were as follows : reward and recognition, training and development, teacher status, professional performance, physical environment, salary and welfare. The importance principles for teacher motivation were mutual respectation, giving information, and participation.

ภาควิชา..... ศึกษาศาสตร์

สาขาวิชา..... ศึกษาศาสตร์

ปีการศึกษา..... 2539

ลายมือชื่อนิสิต..... *[Signature]*

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *[Signature]*

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..... *[Signature]*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีโอกาสสำเร็จลงได้หากไม่ได้รับความเมตตา ความกรุณาและความเป็น
กัลยาณมิตรที่ยิ่งใหญ่และงดงามของ ผศ.ดร. สุวัฒน์นา สุวรรณเขตนิคม ที่ทุ่มเททั้งเวลา กำลัง
กาย กำลังใจและกำลังความคิดให้กับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้อย่างไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อยพร้อมทั้งให้
โอกาสในการเรียนรู้และสนับสนุนส่งเสริมในทุกด้านแก่ผู้วิจัยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา รวมไปถึง
รศ.ดร. เสรีชัย โพธิแก้ว ผู้มีแต่ความโอบอ้อมอารีย์ที่เสียสละเวลาอันมีค่าเพื่อที่จะทำให้อวิทยานิพนธ์
ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณอันหาที่เปรียบไม่ได้ของทั้งสองท่านนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร.ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์ รศ.ดร.ศิริชัย กาญจนวาสิ
และผศ.ดร.นภาพรภรณ์ หะวานนท์ ที่เสียสละเวลาอันมีค่ามาเป็นคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ใน
ครั้งนี้ อีกทั้ง ผศ.ดร.เนลล์กษณ์ วิรัชชัย รศ. นิสิตา ชูโต รศ.ดร. สุวิมล ว่องวานิช และ
คณาจารย์ทุกท่านในภาควิชาวิจัยการศึกษาที่ได้ให้ความกรุณาอย่างยิ่งแก่ผู้วิจัยตลอดระยะ
เวลาที่ศึกษาอยู่ รวมไปถึงความกรุณาจาก อ.ดร.อมรวิชัย นาคทรรพ ผศ.ดร.อลิศรา ชูชาติ
ดร. ชัยพฤกษ์ เสรีรักษ์ และอาจารย์สมควร วรสันต์ ที่เสียสละเวลาอันมีค่าเป็นผู้เชี่ยวชาญ
ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือและช่วยเหลือให้หรือแนะนำงานการวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงลงได้

ขอขอบพระคุณ ท่านอาจารย์ชาญยุทธ หาญชนะ อาจารย์ทองเสียม วงศ์อามาตย์
อาจารย์ลาวัลย์ฉวี โอวาท ผู้ซึ่งเป็นบุคลากรทางการศึกษาของชาติที่เปี่ยมคุณภาพอย่างยิ่งใน
ความช่วยเหลืออนุเคราะห์ด้วยดีตลอดเวลาที่เก็บรวบรวมข้อมูลในสนาม ขอขอบคุณ คุณนันทวัน
สวัสดิ์ภูมิ และคุณประภัสสร ฤทธิพรหม มิตรผู้มากด้วยน้ำใจและความสามารถ และขอขอบคุณ
คุณอมรรัตน์ คำแดง ผู้คอยดูแลช่วยเหลือ เอาใจใส่และเป็นกำลังใจมาโดยตลอด

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับการสนับสนุนด้านเงินทุนวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย จำนวน
8,700 บาท และได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ทุกท่าน ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณมา
 ณ ที่นี้ด้วย

คุณประโยชน์และความสำเร็จใด ๆ ที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยขอมอบให้แก่คุณพ่อ คุณแม่ ตลอด
จนครูบาอาจารย์ที่เคยประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้กับผู้วิจัยตลอดมา

ประวิต เอราวรณ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฎ

บทที่

1 บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6

2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 การเสริมสร้างพลังอำนาจ.....	7
ความหมายของการเสริมสร้างพลังอำนาจ.....	8
การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการเสริมสร้างพลังอำนาจ.....	11
องค์ประกอบของการเสริมสร้างพลังอำนาจ.....	12
การเสริมสร้างพลังอำนาจครู.....	19
กลยุทธ์ในการเสริมสร้างพลังอำนาจครู.....	20
งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจครู.....	20
แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการที่ใช้ในการศึกษาการเสริมสร้างพลังอำนาจ.....	23
ตอนที่ 2 การวิจัยแบบสนทนากลุ่ม.....	24
ขั้นตอนในการออกแบบและการใช้การสนทนากลุ่ม.....	25
การกำหนดประเด็นที่ศึกษา.....	26
การออกแบบการวิจัยแบบสนทนากลุ่ม.....	26
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	32
การนำผลการจัดสนทนากลุ่มไปใช้.....	34

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
การดำเนินการวิจัย.....	35
การคัดเลือกกรณีศึกษา.....	36
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	38
ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	39
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	39
การยืนยันผลสรุป.....	44
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	46
การนำเสนอข้อมูล.....	47
4 บริบทของโรงเรียนและชุมชน	
สภาพทั่วไปของชุมชนที่ตั้งโรงเรียน.....	49
สภาพทั่วไปของโรงเรียน.....	54
5 สภาพการได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจและความเปลี่ยนแปลง	
อย่างต่อเนื่องในองค์กร	
สภาพการได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจ.....	64
สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงเรียน.....	64
ความกดดันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง.....	68
กระบวนการเปลี่ยนแปลงในองค์กรและสภาพการได้รับ	
การเสริมสร้างพลังอำนาจของครู.....	69
การเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องที่เกิดขึ้นจากการเสริมสร้างพลังอำนาจ.....	88
6 การเสริมสร้างพลังอำนาจครูในโรงเรียน	
ความต้องการจำเป็นของฝ่ายบริหารและครูในการเสริมสร้างพลังอำนาจ.....	99
โครงสร้างขององค์กรในการเสริมสร้างพลังอำนาจ.....	101
ปัจจัย เสิ่นไตรีและกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจครู.....	102
การจูงใจในการเสริมสร้างพลังอำนาจครู.....	106

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
7 รูป อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย.....	108
อภิปรายผลการวิจัย.....	113
ข้อเสนอแนะในการวิจัย.....	117
รายการอ้างอิง.....	119
ภาคผนวก	
ก. แนวทางการสนทนากลุ่ม.....	126
ข. ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม "THE ETHNOGRAPH".....	132
ประวัติผู้วิจัย	

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 ทฤษฎีแรงจูงใจที่เน้นปัจจัย.....	13
2 คุณลักษณะของผู้ดำเนินการสนทนาที่ดี.....	29
3 ลักษณะของคำถามในการสนทนากลุ่ม.....	31
4 คุณลักษณะของครูที่ใช้ในการจัดกลุ่มสนทนา.....	43
5 สรุปขั้นตอนการศึกษา.....	48
6 จำนวนประชากรและครัวเรือนในชุมชนของโรงเรียน.....	51
7 จำนวนห้องเรียน นักเรียน ครูและอัตราครูต่อนักเรียนของโรงเรียน.....	56
8 โครงการของโรงเรียนในปีการศึกษา 2537 - 2540.....	58
9 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนปีการศึกษา 2537 - 2538 จำแนกตามสายชั้นและกลุ่มประสบการณ์.....	60
10 ความต้องการจำเป็นของฝ่ายบริหารและครูในการเสริมสร้างพลังอำนาจ.....	100
11 ปัจจัย เวิร์ทไธและกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจครู.....	104
12 สิ่งรูงใจในการทำงานของครู.....	106
13 กลยุทธ์การรูงใจในการปฏิบัติงานของครู.....	107
14 สภาพการได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจและความเปลี่ยนแปลง อย่างต่อเนื่อง.....	109

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ

หน้า

1 ระบบการบริหารในองค์กร.....	10
2 การเปลี่ยนแปลงจากการเสริมสร้างพลังอำนาจ.....	11
3 ปรัชมิดอำนาจของ Tracy.....	15
4 รูปแบบของการจัดการกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ.....	19
5 รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจครูตามทฤษฎี.....	22
6 ขั้นตอนในการออกแบบและการจัดกลุ่มสนทนา.....	25
7 โครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียน.....	57
8 โครงสร้างขององค์กรในการเสริมสร้างพลังอำนาจ.....	101
9 รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจครู.....	112

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย